

Історія нового імені

КУПИТИ

Любов і ревності, вірність і зрада, відчай нерозділеного кохання і дружба.

Найкращі подруги Ліла й Елена дорослішають, і життя готує для них нові випробування.

Ліла виходить заміж і стає синьорою Карраччі. Шлюб зі Стефано дає їй омріяне багатство і забезпечує заможне існування для всієї родини. Але не гарантує щастя.

Елена продовжує навчатися, усе частіше почуваячись чужою серед своїх і своєю серед чужих. Сумлінною працею вона торує власний шлях до успіху.

Дівчата віддаляються одна від одної. Їм доводиться самотійно вирішувати, яким буде їхнє майбутнє. Але хай де б вони були і чим би займалися, зв'язок між ними не розірвати.

An illustration of two women standing back-to-back, holding hands. They are both wearing sleeveless, dark purple dresses with a light purple belt. The woman on the left has blonde hair styled in a bun, and the woman on the right has dark hair styled in a bun. They are both looking down. The background is a light purple color with various white and dark purple floral and leaf patterns. The text 'ЕЛЕНА ФЕРРАНТЕ' is written in white, serif capital letters on the left side of the image, and 'Історія нового імені' is written in white, cursive script at the bottom.

ЕЛЕНА
ФЕРРАНТЕ

Історія
нового імені

Елена Ферранте

Історія нового імені

Друга книга неаполітанського циклу
Д роман

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
2019

© Edizioni e/o, 2012

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2019

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2019

ISBN 978-617-12-6933-0 (epub)

Жодну з частин даного видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Електронна версія створена за виданням:

Ферранте Е.

Ф43 Історія нового імені : роман / Елена Ферранте ; перекл. з італ. Л. Котляр. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. — 480 с.

ISBN 978-617-12-6702-2

ISBN 978-88-6632-181-1 (іт.)

Найкращі подруги Ліла й Елена дорослішають, і життя готує для них нові випробування. Ліла виходить заміж і стає синьйорою Карраччі. Шлюб зі Стефано дає їй омріяне багатство і забезпечує заможне існування для всієї родини. Але не гарантує щастя. Елена продовжує навчатися, усе частіше почуваючись чужою серед своїх і своєю серед чужих. Сумлінною працею вона торує власний шлях до успіху. Дівчата віддаляються одна від одної. Їм доводиться самотійно вирішувати, яким буде їхнє майбутнє. Але хай де б вони були і хай чим би займалися, зв'язок між ними не розірвати.

УДК 821.131.1

Перекладено за виданням: Ferrante E. Storia del nuovo cognome. Giovinezza : Romanzo / Elena Ferrante. — Roma : Edizioni e/o, 2012. — 480 p.

Переклад з італійської *Любові Котляр*
Дизайнер обкладинки *Оксана Волковська*

Вказівник дійових осіб і короткий виклад подій першої книги

Родина Черулло (родина чоботаря):

Фернандо Черулло — чоботар, батько Ліли. Не дозволив дочці продовжити навчання після того, як вона закінчила початкову школу.

Нунція Черулло — мати Ліли. Підтримує дочку, але не має достатнього впливу, щоб виступити проти рішення чоловіка.

Раффаелла Черулло — її називають також Ліна або Ліла. Народилася в серпні 1944 року. У шістдесят шість років безслідно зникла з Неаполя. Неймовірно здібна в школі, у десять років написала оповідання під назвою «*Блакитна фея*». Після початкової школи кидає навчання і опановує чоботарство.

Ріно Черулло — старший брат Ліли, теж чоботар. Разом з батьком Фернандо завдяки Лілі та грошам Стефано Карраччі відкриває взуттєву фабрику «Черулло». Заручається із сестрою Стефано, Пінуччою Карраччі. Первістка Ліли назвали на його честь — Ріно.

Інші діти.

Родина Ґреко (родина вахтера):

Елена Ґреко, її ще називають Ленучча або Лену́. Народилася у серпні 1944 року. Авторка цієї довгої історії, яку ви читаете. Елена починає її писати, коли дізнається, що подруга дитинства Ліна Черулло, яку вона називає лише Лілою, зникла. Після початкової школи Елена успішно продовжує навчання. Ще в дитинстві закохується у Ніно Сарраторе, але нікому не розповідає про свої почуття.

Пепе, Джані та Еліза — молодші брати та сестра Елени.

Батько — вахтер у мерії.

Мати — домогосподарка. Її кульгавість не дає спокою Елені.

Родина Карраччі (родина дона Акілле):

Дон Акілле Карраччі — чудовисько-страхолюд із казок, розбагатів торгівлею на чорному ринку під час війни, лихвар. Його вбили.

Марія Карраччі — дружина дона Акілле, мати Стефано, Пінуччі та Альфонсо. Працює у родинній ковбасній крамниці.

Стефано Карраччі — син покійного дона Акілле, чоловік Ліли. Управляє статками батька, разом із сестрою Пінуччою, братом Альфонсо та матір'ю Марією володіє прибутковою ковбасною крамницею.

Пінучча — дочка дона Акілле. Працює у ковбасній крамниці. Заручена з братом Ліли, Ріно.

Альфонсо — син дона Акілле. Однокласник Елени і її сусід по парті. Зустрічається з Марізою Сарраторе.

Родина Пелузо (родина столяра):

Альфредо Пелузо — столяр. Комуніст. Його засудили за обвинуваченням в убивстві дона Акілле й посадили до в'язниці.

Джузеппіна Пелузо — дружина Альфредо. Працює на тютюновій фабриці, живе заради дітей та ув'язненого чоловіка.

Пасквале Пелузо — старший син Альфредо та Джузеппіни, муляр, комуніст-активіст. Він першим помітив красу Ліли й освідчився їй. Ненавидить Солар. Зустрічається з Адою Каппуччо.

Кармела Пелузо, яка просить називати себе *Кармен*, — сестра Пасквале, продавчиня у магазині, згодом завдяки Лілі влаштовується на роботу до нової ковбасної крамниці Стефано. Зустрічається з Енцо Сканно.

Інші діти.

Родина Каппуччо (родина божевільної вдови):

Меліна — родичка Нунції Черулло, вдова. Заробляє тим, що мие під'їзди і сходи у багатоповерхових будинках старого району. У минулому була коханкою Донато Сарраторе, батька Ніно. Саме через це родина Сарраторе була змушена переїхати, і Меліна ледь не збожеволіла.

Чоловік Меліни — розвантажувач ящики з овочами та фруктами на ринку, загинув за невідомих обставин.

Ада Каппуччо — дочка Меліни. Малою допомагала матері мити під'їзди у будинках. Завдяки Лілі влаштувалася продавчиною до старої ковбасної крамниці. Зустрічається з Пасквале Пелузо.

Антоніо Каппуччо — її брат, механік. Зустрічається з Еленою, ревнує її до Ніно Сарраторе.

Інші діти.

Родина Сарраторе (родина залізничника-поета):

Донатто Сарраторе — контролер-залізничник, поет, журналіст. Страшений бабій, був коханцем Меліни Каппуччо. Коли Елена приїхала на канікули на Іскію, родина Сарраторе відпочивала у тому самому будинку, що й вона. Елена змушена була повернутися додому раніше, ніж передбачалося, щоб уникнути домагань Донато.

Лідія Сарраторе — дружина Донато.

Ніно Сарраторе — старший із п'яти дітей Донато і Лідії. Ненавидить батька. Дуже здібний студент.

Маріза Сарраторе — сестра Ніно. Учиться абияк, планує стати секретаркою. Зустрічається з Альфонсо Карраччі.

Піно, Келія та Чиро Сарраторе — менші діти Донато і Лідії.

Родина Сканно (родина зеленяра):

Нікола Сканно — зеленяр.

Ассунта Сканно — дружина Ніколи.

Енцо Сканно — син Ніколи і Ассунти, теж зеленяр. Лілі він подобався в дитинстві. Їхні стосунки розпочалися тоді, коли Енцо під час шкільних змагань виявив надзвичайні математичні здібності. Енцо зустрічається з Кармен Пелузо.

Інші діти.

Родина Солари (родина власника бару-кондитерської з однойменною назвою):

Сільвіо Солара — власник бару-кондитерської, монархіст-фашист, каморрист, замішаний у нелегальних справах району. Ставив палки в колеса відкриттю взуттєвої фабрики «Черулло».

Мануела Солара — дружина Сільвіо, лихварка. Її червона боргова книга наводить страх на всіх мешканців району.

Марчелло та Мікеле Солари — сини Сільвіо та Мануели. Зверхні й нахабні, але користуються популярністю серед дівчат району, окрім, звісно, Ліли. *Марчелло* закохується у Лілу, але вона йому відмовляє. *Мікеле*, трохи молодший за Марчелло, — більш холоднокровний,

розумний і жорстокий. Зустрічається із Джильйолою, дочкою кондитера.

Родина Спаньоло (родина кондитера):

Синьйор Спаньоло — кондитер бару-кондитерської «Солара».

Роза Спаньоло — дружина кондитера.

Джильйола Спаньоло — дочка кондитера, дівчина Мікеле Солари.

Інші діти.

Родина Айроти:

Айрота — викладач грецької літератури.

Аделе — його дружина.

Маріароза Айрота — старша дочка, викладачка історії мистецтва у Мілані.

П'єтро Айрота — студент.

Учителі:

Ферраро — учитель і бібліотекар. Коли Ліла та Елена були дітьми, він нагородив їх книжками за любов до читання.

Олів'єро — учителька. Вона першою помітила потенціал Ліли та Елени. Ліла в десять років написала «*Блакитну фею*». Елені оповідання дуже сподобалося, і вона дала його почитати Олів'єро. Але вчителька, роздратована тим, що батьки Ліли не дозволили їй продовжити навчання, так нічого і не сказала про нього. Ба більше, вона забула про Лілу і зосередила увагу на успіхах Елени.

Джераче — викладач у гімназії.

Гальяні — викладачка в ліцеї. Високоосвічена жінка, комуністка. Її відразу вразили розум і здібності Елени. Давала їй читати книжки, захистила під час сутички з викладачем теології.

Інші герої:

Джино — син аптекаря. Перший хлопець Елени.

Нелла Інкардо — двоюрідна сестра Олів'єро. Живе в Барано на Іскії. Елена відпочивала в неї влітку.

Армандо — студент-медик, син викладачки Гальяні.

Надя — студентка, дочка викладачки Гальяні.

Бруно Соккаво — друг Ніно Сарраторе, син багатого промисловця із Сан-Джованні-а-Тедуччо.

Франко Марі — студент.

Молодість

1

Навесні 1966 року Ліла, дуже схвильована, довірила мені скриньку, у якій було вісім зошитів. Вона сказала, що більше не може зберігати їх удома: боїться, що прочитає чоловік. Я без зайвих слів забрала ту скриньку, хіба що насмішкувато зауважила: «Навіщо було обв'язувати їх такою кількістю шпагату?» Наші стосунки в той період важко було назвати близькими, але здавалося, що так вважала лише я. Ліла під час наших рідких зустрічей не виявляла ані найменшої ніяковості, була привітною і жодного разу не сказала мені грубого слова.

Коли вона попросила мене пообіцяти, що я за жодних обставин не відкриватиму ту скриньку, я так і зробила. Але щойно сіла в потяг, відразу розв'язала шпагат, витягла зошити й почала читати. Виявилось, що то був не особистий щоденник, як я подумала, хоч там і описувалися всі події її життя від початкової школи. Більше схоже було на вправляння у письмі, яким вона займалася з жорсткою самодисципліною. Там містилося безліч описів: гілки дерева, ставків, каменю, листка з білими прожилками, домашніх каструль, частин кавоварки, грилю, вугілля та вугільної крихти, детальної мапи двору, траси, заіржавілої металічної конструкції за ставками, парку з церквою, процесу вирубування дерев і кущів уздовж залізничного насипу, нових будівель, батьківського дому, чоботарських інструментів, якими батько та брат ремонтували взуття, їхніх рухів під час роботи, а особливо — кольорів, кольорів усього навколо у різні години доби. Але там були не самі лише описи. Деякі сторінки написані на діалекті, інші — літературною мовою, окремі фрази обведені ручкою, без будь-яких коментарів. А ще — вправи з латини та грецької. І цілі оповіді англійською про місцеві крамниці, товари, забитий овочами та фруктами візок, який Енцо Сканно щодня тягав

вулицями району, тримаючи віслюка за вуздечку. І безліч роздумів-вражень від книжок, які вона читала, від фільмів, які ми дивилися в приходському кінотеатрі. І її думки, що їх вона висловлювала під час дискусій із Пасквале та наших із нею розмов. Звичайно, в усьому цьому не було якоїсь послідовності чи зв'язку, але все, про що Ліла писала, мало певний смисл; навіть на сторінках, написаних в одинадцять чи дванадцять років, я не знайшла жодного рядка, у якому б відчувалася інтелектуальна незрілість.

Як правило, усі речення були логічно й чітко побудовані, коми на місці, почерк рівний та акуратний, як нас учила вчителька Олів'єро. Та інколи здавалося, ніби Ліла втрачала над собою контроль, наче під дією якихось наркотиків, що заповоняли її кров. Тоді письмо ставало гарячковим, фрази втрачали врівноважений стиль, коми зникали. Зазвичай такі перепади траплялися рідко й ненадовго. Але були й сторінки, де написане різко обривалося, а решта заповнювалася малюнками з кривими стовбурами дерев, урвистими задимленими горами, перекошеними обличчями. Мене вразив той порядок нарівні з безладом, і що більше я читала, то більше почувалася обманутою. Ось чому лист, який вона надіслала мені тоді на Іскію, був так добре написаний: за ним стояли довгі роки тренувань. Я склала зошити до скриньки, ще раз пообіцявши самій собі не пхати туди носа.

Але мене вистачило зовсім ненадовго: від Лілиних зошитів віяло такою могутньою спокусою, яка змалечку відчувалася в ній самій. Вона з нищівною точністю описувала наш район, своїх рідних, Солару, Стефано, кожну людину чи предмет. А вже як вона пройшлася по мені, по тому, що я їй казала, що думала, по людях, яких я любила, по моїй зовнішності! Вона спокійно й холоднокровно змальовувала в деталях лише важливі для себе моменти, не переймаючись нічим і ніким. Ось докладна розповідь про радість від написаного у десять років оповідання «Блакитна фея». Ось такий самий незворушний опис її страждань від того, що вчителька Олів'єро навіть словом не обмовилася про оповідання, коли я їй його показала. Ось біль і злість з приводу того, що я пішла до середньої школи без неї, покинувши її саму. Ось захоплення, з яким вона взялася опановувати чоботарство, її почуття відплати, що привело до створення власних моделей взуття, задоволення першою парою, створеною разом із братом Ріно. Ось образа, коли її батько Фернандо заявив, що ті черевики нікуди не годні.

Чого там тільки не було, на тих сторінках! Та перш за все — ненависть до Солар, непохитна рішучість, з якою вона відмовила старшому з них, Марчелло, і та мить, коли вона вирішила заручитися з чудовим Стефано Карраччі, ковбасником, який на знак кохання купив першу виготовлену нею пару взуття і пообіцяв берегти її все життя як дорогу реліквію. Ну, і звичайно, той час, коли вона у п'ятнадцять років відчула себе багатою та вишуканою синьйориною, походжаючи під руку з женихом, який лише заради кохання до неї вклав чималі гроші у взуттєву фабрику її батька й брата — фабрику «Черулло». І ще — як вона раділа: більшість придуманих нею моделей взуття виготовлена, вона має нове житло в новому районі, вийшла заміж у шістнадцять років. І пишне весілля, на якому вона почувалася щасливою. І як потім з'явився Марчелло Солара разом із братом Мікеле, якраз посеред свята, у тих самих черевиках, які вона виготовила своїми руками і якими її чоловік, за його словами, так дорожив. Її чоловік. За кого вона вийшла заміж? Невже тепер, коли вона належить йому, він зірве маску і Ліла побачить під нею його справжнє огидне обличчя монстра? Проблеми та події нашого злиденного життя, без жодних прикрас. Я чимало часу просиділа над тими сторінками — дні, тижні. Я читала їх і перечитувала, вивчила напам'ять ті уривки, які подобалися мені найбільше, які мене хвилювали, захоплювали, які мене принижували. За тією вдаваною простотою, напевне, ховалися якісь хитрощі, але я не розуміла, які саме.

Зрештою одного листопадового вечора я у відчаї вийшла з дому, прихопивши ту скриньку. Я більше не могла витримувати ту гнітючу присутність Ліли на мені і в мені, навіть тепер, коли мене всі хвалили й поважали, навіть тепер, коли в мене власне життя, поза Неаполем. Я зупинилася на мосту Сольферіно[1], дивлячись на світло, що відбивалося у холодній, темній воді. Поставила скриньку на поручні, штовхнула її раз, другий, третій, аж поки вона не впала у річку, а разом з нею — ніби й сама Ліла, з її думками, словами, злістю та ехидством до всього й усіх, які вчувалися у її письмі, її привласненням мене, як і привласненням будь-чого, що їй траплялось на шляху: книжок і взуття, доброти й насильства, весілля і першої шлюбної ночі, повернення до району в новій ролі синьйори Раффаелли Карраччі.

Я повірити не могла, що Стефано, такий добрий і такий закоханий, міг подарувати Марчелло Соларі ті черевики — згадку про маленьку Лілу, плід її зусиль і тяжкої праці над взуттям, яке вона сама придумала і створила власноруч.

Я забула про Альфонсо з Марізою, які сиділи поруч за столом і щось жваво обговорювали. Перестала звертати увагу на п'яні смішки матері. Потьмянішали і відійшли на другий план музика, голос співака, пари, що кружляли у танці, Антоніо, який вийшов на терасу і, охоплений ревностями, самотньо стояв там, дивлячись на порожевілі в променях західного сонця місто й море. Навіть образ Ніно, який щойно залишив залу, ніби той ангел без благої вістки, якось розмився. Тепер я бачила лише Лілу, яка щось гарячково шепотіла Стефано на вухо: вона — блідюча у весільній сукні, він — похмурий, з побілілим від напруження обличчям, що нагадувало карнавальну маску. Що відбувалося, що могло статися? Моя подруга смикнула чоловіка обома руками за лікоть. Вона зробила це щосили, і я, добре її знаючи, відчувала, що, якби могла, вона відірвала б йому ту руку від плеча, потім пройшла б із нею закривавленою через усю залу, тримаючи високо над головою, а потім замахнулася б, як палицею, і одним точним ударом врізала б по пиці Марчелло. Так, вона могла б таке утнути, і від самої лише думки в мене аж серце зайшлося, а в горлі враз пересохло. Потім вона видряпала б обом чоловікам очі, розірвала б їм обличчя до крові, покусала б їх. Так, так, мені кортіло, щоб саме так і сталося! Кінець кохання і того осоружного свята, ніяких обіймів у ліжку в Амальфі! Зруйнувати вщент усе та всіх у районі, влаштувати бійню, утекти — лише я і Ліла — податися разом світ за очі, із веселим зухвальством пройти всі щаблі ганьби, самим, у незнаних містах! Мені здалося, це було б логічним завершенням того дня. Якщо вже ніщо не могло нас урятувати — ні гроші, ні чоловіче тіло, ні навіть наука, — тоді краще зруйнувати негайно все і відразу. У мене в грудях наростала злість за неї — нечувана раніше сила, моя і водночас чужа, якій мені хотілося віддатися, незважаючи ні на що. Мені хотілося, щоб та сила заповонила мене. Але разом з тим вона мене лякала. Я лише згодом зрозуміла, що я така неспокійно-нещасна тільки тому, що не здатна на рішучі й шалені вчинки, побоююся їх, із більшою охотою залишаюся

бездіяльною, а потім шкодую про це. А от Ліла — ні. Коли вона підвелася, то зробила це так рішуче, що задвигтів стіл, задзвеніли виделки й ножі на брудних тарілках, перевернувся келих. Поки Стефано автоматично кинувся витирати розлите вино, щоб воно не забруднило сукню синьйори Солари, Ліла швидко вийшла із зали через чорний вхід, роздратовано смикаючи сукню щоразу, коли та за щось чіплялася.

Мені хотілося кинутися слідом, стиснути її руку, шепнути: «Біжімо, біжімо звідси!» — але я не рушила з місця. З місця рушив Стефано, який після хвилинного вагання пішов за нею, пробираючись поміж парами, що танцювали.

Я озирнулась навколо. Усі помітили, що наречена була чимось невдоволена. Але Марчелло і далі базікав собі з Ріно, ніби так і мало бути, що він узутий у ті черевики. Тости торговця металами ставали все більш непристойними. Ті запрошені, що почувалися відсунутими на останній щабель під час розсадки в ресторані, не могли більше стримуватися і вдавати байдужість. Отож, здавалося, ніхто, крім мене, не усвідомлював, що укладений щойно шлюб, який, можливо, мав тривати до самої смерті подружжя, — з дітьми, численними онуками, горем і радощами, срібним і золотим весіллям — для Ліли, хоч як би її чоловік тепер не намагався заслужити пробачення, тієї миті вже розірвався.

3

Спершу подальший розвиток подій мене розчарував. Я сиділа поряд із Альфонсо та Марізою, не прислухаючись до їхніх розмов. Чекала виявів обурення, але нічого такого не сталося. Як завжди, прочитати Ліліні думки було складно; я не чула, щоб вона кричала чи погрожувала. Стефано повернувся десь за півгодини, спокійний і привітний. Він переодягнувся, слідів білої маски гніву на лобі та навколо очей більше не було. Він походжав від одного столу з гостями до іншого, чекаючи на дружину, а коли та з'явилась у залі, — уже не в сукні нареченої, а у світло-блакитному дорожньому костюмі з білими гудзиками та в синьому капелюшку, — відразу підійшов до неї. Ліла роздала цукерки дітям, набираючи їх срібною ложечкою з кришталевої

вази, потім обійшла столи, щоб рознести бонбоньєрки — спочатку своїм родичам, а потім родичам Стефано. Проігнорувала всю родину Солар і навіть свого брата Ріно, який запитав з несміливою усмішкою: «Ти що, мене більше не любиш?» Вона не відповіла й мовчки подала бонбоньєрку Пінуччі. Погляд у неї був відсторонений, вилиці стали ще виразнішими на блідому обличчі. Коли настала моя черга, вона простягнула мені керамічну бонбоньєрку, перев'язану білою тюлевою стрічкою, навіть не глянувши в очі.

Тим часом родину Солар роздратувала така невічливість нареченої, але Стефано виправив ситуацію, з дружнім виразом обличчя обійнявши кожного по черзі та шепнувши:

— Вона втомилася, треба набратися терпіння.

Він і Ріно розцілував в обидві щоки; свояк невдоволено скривився, і я почула, як він промовив:

— То не втома, Сте'. Вона вродилася такою недоладною, і мені тебе шкода.

Стефано серйозно відповів:

— Усе, що недоладне, зазвичай слід лише підладити.

Потім я побачила, як він поспішив слідом за дружиною, що вже виходила за поріг тим часом, як музиканти оркестру сп'яну щось вигравали, а більшість гостей вже вставали і прощалися.

Отож ніякого тобі скандалу, і ми вдвох не втечемо блукати разом по світу. Я уявляла, як гарні й елегантні наречені всідаються до кабріюлета. А там вже зовсім скоро вони приїдуть на амальфітанське узбережжя, до вишуканого готелю, і будь-яка кровна образа перетвориться на простий жіночий каприз, який так легко залагодити. Ніякого тобі каяття. Ліла остаточно відділилася від мене, і — лише в ту мить я усвідомила! — відстань між нами була набагато більшою, ніж я могла собі уявити. Ліла не просто вийшла заміж і тепер щовечора лягатиме в ліжку з чоловіком для виконання подружніх обов'язків. Нас розділило дещо більше. Фактично Ліла своєю покорою та прийняттям невідомо яких ділових домовленостей між її чоловіком та Марчелло визнала, що він для неї — важливіший за все на світі. Якщо вона вже здалася, якщо змирилася, то її стосунки зі Стефано мають бути справді дуже міцними. Вона його кохала, кохала, як ті дівчата з фотороманів. Протягом усього життя вона жертвуватиме своїми здібностями й талантами, а він навіть не помічатиме тих жертв. Оточений багатством

притаманних Лілі бурхливих почуттів, розуму, фантазії, він, не знаючи, що з цим усім робити, зведе їх нанівець. А от я, спало мені на думку, не здатна так кохати нікого, навіть Ніно. Я можу лише сидіти над книжками і гризти граніт науки. На мить подумала, що я наче та сплюснута миска, у якій моя сестра Еліза давала їсти кошеняті. Потім те кошеня невідомо куди поділося, а миска так і залишилася порожня й запилена на сходах у кутку. Саме тоді я зі страхом у душі переконала себе, що занадто високо націлилася. «Треба повернутися назад, — думала я, — поводитися як Кармела, Ада, Джильйола, сама Ліла. Прийняти правила життя району, викоренити із себе зарозумілість, придушити самовпевненість, припинити принижувати тих, хто мене любить». Коли Альфонсо з Марізою зібралися йти, щоб не запізнитися до Ніно, я обійшла колом залу, намагаючись не потрапити на очі матері, і вийшла на терасу до свого хлопця.

Одяг на мені був легесенький, а сонце вже зайшло, стало прохолодно. Побачивши мене, Антоніо запалив цигарку і відвернувся, удаючи, що дивиться на море.

— Ходімо вже, — поклікала я.

— Іди собі із синком Сарраторе.

— Але я хочу піти з тобою.

— Брехуха!

— Чому це?

— Тому що, якби він захотів, ти б покинула мене тут самого, навіть не попрощавшись.

То була правда, але мене роздратувало, що він казав про це так прямо, не підбираючи слів. І тому я просичала:

— Якщо тобі не спадає на думку, що я стою тут зараз із тобою, ризикуючи, що будь-якої миті може з'явитися моя мати і надавати за це ляпасів, то ти, значить, дбаєш лише про себе, а про мене взагалі не думаєш!

Те, що я говорила не на діалекті і висловились такою довгою літературною фразою, не залишилось непоміченим, і він утратив над собою контроль. Викинув цигарку, ухопив мене за зап'ястя, стиснувши щосили, і крикнув — придушеним у горлі криком, — що він прийшов сюди заради мене, лише заради мене, і що то я наполягла на тому, щоб він був поряд — у церкві й на весіллі; то я змусила його присягтися, що він не покине мене навіть на хвилину. Отож він, як останній

бовдур, заліз у борги до синьйори Солари, щоб пошити собі святковий костюм, щоб зробити мені приємне, щоб зробити все так, як я просила, навіть хвилини не побув із матір'ю, братами й сестрою.

— А де подяка? Подяка за все: ти поводишся зі мною як із недоумком, увесь час проговорила з синком поета, принизила мене перед усіма друзями, виставила мене ідіотом, тому що я для тебе — порожнє місце, бо ти вся така розумна і вчена, а я — ні, я не розумію тих речей, про які ти говориш! І правда, щира правда, що не розумію! Але ж, дідько тебе забирай, Лену, поглянь на мене, глянь мені в очі! Ти що, думаєш, що можеш помикати мною, як собачам?! Думаєш, я не можу сказати: «Досить»? А от і помиляєшся! Ти вважаєш, що все знаєш, а насправді не знаєш нічого! Якщо зараз я погоджуся і ми разом вийдемо через оці двері, а потім я дізнаюся, що ти нишком зустрічаєшся у школі чи ще десь з отим виродком Ніно Сарраторе, я тебе вб'ю, Лену, уб'ю! Так що подумай як слід, — у відчаї вигукнув він, — чи не краще залишити мене тут, зараз, краще для тебе!

А сам дивився на мене широко розплющеними очима, червоними від стримуваних сліз, викрикував мені в обличчя слова без крику, з роздутими чорними ніздрями. І на його обличчі читалося таке страждання, що, здавалося, воно зараз розірве його ізсередини, бо слова, які клекотять отак у горлі й у грудях, не знаходячи собі виходу, перетворюються на гострі шматки заліза й розсікають легені й глотку.

Підсвідомо я потребувала такої агресивної реакції. Стиснуте, мов лещатами, зап'ястя, страх бути битою, його сповнені болю і розпачу слова, що лилися рікою, утішили мене: хоч хтось через мене переймався.

— Відпусти, мені боляче, — пробурмотіла я.

Він повільно відпустив руку, але не зводив з мене погляду. Я мала дати йому трішки уваги й поваги, довіритися йому; тим часом зап'ястя в мене посиніло.

— Ну, то що ти вирішила? — запитав він у мене.

— Я хочу бути з тобою, — відповіла я насуплено.

Антоніо з полегшенням видихнув, очі наповнилися сльозами, і він відвернувся, нібито дивлячись на море, щоб виграти трішки часу і заспокоїтися.

Згодом ми вже були на вулиці. Ми не стали чекати на Пасквале, Енцо, дівчат, ні з ким не попрощалися. Найважливішим було втекти від

моєї матері, щоб вона не побачила нас разом, отож ми пішли пішки; уже стемніло. Спочатку ми просто йшли поряд, не торкаючись одне одного. Потім Антоніо несміливо обійняв мене за плечі. Так він ніби просив вибачення, ніби то була його вина. Оскільки він справді мене кохав, то вирішив ставитися до тих годин, які я, зваблива й зваблена, на його очах провела з Ніно, як до тимчасового затьмарення.

— Я поставив тобі синець? — спитав він, намагаючись взяти мене за руку.

Я промовчала. Він притис мене рукою, що лежала на моєму плечі, до себе, я несвідомим жестом роздратовано повела плечем, і він відразу послабив обійми. Він чекав, я чекала. Коли він знову спробував обійняти мене на знак примирення, я обхопила його рукою за талію.

4

Ми цілувалися без упину: за деревом, у під'їзді будинку, на темних вуличках. Потім сіли на автобус, ще один, доїхали до вокзалу. Пішли до ставків, час від часу зупиняючись для поцілунків на безлюдній дорозі, що вела вздовж залізниці.

Мені стало жарко, хоча сукня на мені була легесенька, а від вечірньої прохолоди час до часу хапали дрижаки. Антоніо притискав мене до себе у темряві з такою пристрасстю, що ставало боляче. Від його губ пашило жаром, тепло його рота розпалювало думки та уяву. «Мабуть, Ліла зі Стефано вже в готелі, — думала я, — можливо, вечеряють. Мабуть, готуються лягати спати. О, спати в обіймах чоловіка і більше не мерзнути!» Я відчувала, як язик Антоніо збуджено рухався у мене в роті одночасно з тим, як він стискав мої груди через тонку тканину сукні, а я погладжувала його член через кишеню штанів.

На темному небі де-не-де з'являлися яскраві зірки. Солодкі аромати весни перебивали запахи моху та застоюної води від ставків. Трава була мокрою, і від води раз у раз долинали глухі сплески, наче хтось кидав жолуді чи камінці, а може, то стрибали жаби. Ми йшли знайомою стежкою: вона вела до кількох засохлих дерев з тонкими стовбурами та переламаними гілками. Неподалік стояла закинута консервна фабрика з обваленим дахом — купа старих металевих

конструкцій і листів заліза. Я відчувала нагальну потребу в пестошках, щось наростало в мене всередині, натягувалось, наче оксамитова стрічка. Мені хотілося, щоб та потреба отримала негайне й бурхливе задоволення, здатне розтрошити на дрібнесенькі шматочки враження від цілого дня. Відчувала тверді дотики внизу живота, що пестили й приємно штовхали сильніше, аніж у попередні рази. Антоніо пристрасно шепотів слова кохання на діалекті, цілуючи мене в губи й шию. Я мовчала; я завжди мовчала під час таких наших зустрічей, лише зітхала.

— Скажи, що кохаєш мене, — попросив він якоїсь миті.

— Так.

— Скажи мені!

— Так.

Я більше нічого не додала. Обняла його, притиснула до себе щосили. Мені хотілося, щоб мене пестили й цілували — скрізь, усі частинки мого тіла, щоб мене притискали, кусали, хотіла задихнутися від пристрасності. Він на мить відсторонився, просунув руку під бюстгальтер, не припиняючи поцілунків. Та мені цього було не досить, у той вечір цього було замало. Усі пестощі, до яких ми вдавалися раніше, які він обережно в мене просив, а я так само обережно йому дозволяла, тепер мені здавалися недостатніми, незручними, занадто швидкими. Але я не знала, як сказати йому, що мені хочеться більшого, не могла підібрати слів. Під час таємних зустрічей у нас виробився певний мовчазний порядок-ритуал, що повторювався крок за кроком. Він гладив мені груди, задирав спідницю, пестив між ніг, а сам тим часом притискав до мене напружений, тремтячий орган з ніжної шкіри, м'язів, судин та крові, що вібрував у нього в штанах. Але того разу я не поспішала витягувати його, бо знала: як тільки я це зроблю, Антоніо відразу забуде про мене, припинить пестити. Йому буде байдуже до моїх грудей, стегон, сідниць, лобка, уся його увага буде прикута до моєї руки. Більше того, він обхопить її своєю, щоб задати бажаний ритм. Потім дістане з кишені хустинку і триматиме напоготові, аж поки з губ у нього не зірветься здушений стогін, а з пеніса не потече небезпечна рідина. Тоді він відступить — очманілий, можливо, засоромлений, — і ми повернемося додому. Звичний сценарій, який цього разу мені несвідомо кортіло змінити. Мене не хвилював ризик завагітніти незаміжньою, не лякав гріх, невидимі

небесні свідки, що літають над нами у небі, ані Святий Дух з усіма його втіленнями, і Антоніо це відчував, його це бентежило. Тим часом він все пристрасніше цілував мене і повсякчас намагався опустити мою руку, яку я висмикувала. Урешті я з довгими, чуттєвими стогонами кілька разів сильніше притислася лобком до його пальців, що пестили мене. Тоді він прибрав руку, намагаючись розстебнути собі штани.

— Зачекай, — промовила я.

Я потягнула його до руїн консервної фабрики. Там було темно, нас не так видно, але повно мишей: я почула приглушений писк та шурхіт. Серце в мене застукало швидше, я боялася цього місця, самої себе, свого пристрасного бажання, що охопило з такою силою, аж змусило стерти у пам'яті те почуття відчуженості, яке виникло кілька годин тому. Я хотіла повернутися до свого району, стати такою, якою була раніше. Хотіла покинути навчання, викинути списані зошити. Виконувати вправи — заради чого? Те, ким я могла стати, вийшовши з тіні Ліли, не мало ніякого значення. Ким я була порівняно з нею — у весільній сукні, у кабріолеті, у синьому капелюшку та блакитному костюмі? Ким я була зараз, з Антоніо, ховаючись від людських очей серед поіржавілого металобрухту, мишачого шурхотіння, із задраною на стегнах спідницею, опущеними трусами, пристрасна, збуджена, збентежена, тоді як вона віддавалася гола, з холодною відстороненістю, на льняних простирадлах, у готелі з видом на море, дозволяла, щоб Стефано гвалтував її, входив у неї повністю, залишав у ній своє сім'я, запліднював її законно і без страху? Ким я була в той час, як Антоніо вовтузився зі штаньми, ставив мене у себе між ногами, щоб торкатися мого голого лобка своїм великим чоловічим органом, стискав мої сідниці, терся об мене, рухаючись уперед-назад і важко дихаючи? Я сама не знала. Я знала лише, ким не хотіла бути тієї миті. Самих пестоців мені було не досить. Я хотіла, щоб він увійшов у мене, хотіла сказати Лілі, коли вона повернеться: «Я теж більше не цнотлива. Що робиш ти, те роблю і я, тобі ні в чому не вдасться мене обігнати!» Отож я обхопила Антоніо за шию, поцілувала його, стала навшпиньки, намагаючись наблизитися лобком до його члена, мовчки, рухаючись навмання. Він зрозумів мої наміри, допоміг собі рукою; я відчула, як він ледве-ледве зайшов у мене. Я здригнулася від цікавості впереміш зі страхом. Водночас я відчувала, що Антоніо стримується,

змушує себе зупинитися і не подаватися вперед з усією силою пристрасті, що накопичилася в ньому протягом дня. Я зрозуміла, що він зараз відступить, а тому притиснулася до нього міцніше, щоб змусити його продовжувати. Але Антоніо з важким зітханням відсторонив мене від себе і сказав на діалекті:

— Ні, Лену, я хочу зробити це з тобою як зі своєю дружиною, а не отак.

Він ухопив мене за руку, приклав її до свого члена зі стриманим стогоном, і я зробила так, як він хотів.

Потім, коли ми поверталися зі ставок додому, він схвильовано сказав, що дуже поважає мене і тому не схотів робити нічого такого, про що я пізніше могла б пошкодувати; не в тому місці, не таким гидким чином, з належною увагою й ніжністю. Він говорив про це так, ніби то саме він переступив дозволене; а може, він і справді так вважав. Я за всю дорогу не промовила жодного слова і попрощалася з ним з великим полегшенням. Коли я вдома постукала у двері, мені відчинила мати, і, незважаючи на спроби моїх братів і сестри стримати її, без криків та лайки, без єдиного докору заліпила мені кілька ляпасів. Мої окуляри полетіли дотолу, і я в пориві ехидної радості вигукнула без будь-якого натяку на діалект:

— Бачиш, що ти накоїла? Розбила мої окуляри, і тепер через тебе я не зможу вчитися, не піду більше до школи!

Мати завмерла на місці, навіть її піднята для наступного ляпасу рука зависла у повітрі, наче лезо сокири. Еліза, моя молодша сестричка, підняла окуляри і сказала тихенько:

— Тримай, Лену, вони не розбилися.

5

На мене напала дивна втома, і хоч як я намагалася відпочити, вона не минала. Уперше я прогулювала заняття. Я не ходила на навчання, здається, днів п'ятнадцять, і навіть Антоніо не сказала про те, що вирішила покинути школу. Виходила з дому в належний час й блукала містом. Тоді я багато нового дізналася про Неаполь. Порпалася в старих книжках, що їх продавали на вулиці біля Порт'Альби, мимохить запам'ятовувала назви, імена авторів, потім пленталася в бік Толедо й

моря. Або піднімалася до Вомеро вулицею Сальватора Розі, доходила до Сан-Мартіно, поверталася по Петрайо. Або гуляла по Доґанеллі аж до цвинтаря, ходила в тиші поміж могилами, читаючи імена похованих. Інколи до мене чіплялися з непристойними пропозиціями якісь молоді нероби, старі бовдури і навіть поважні синьйори середнього віку. Я прискорювала крок, не підводячи голови, утікала, відчуваючи небезпеку, але не відмовлялася від задуму. Навпаки, з кожним разом ті довгі ранкові блукання містом усе більше розширювали дірку в тенетах шкільних обов'язків, у яких я заплуталася вже відтоді, як мені виповнилося шість років. У визначений час я поверталася додому, і нікому не спадало на думку, що я — сама я! — не ходила на заняття. Після обіду читала романи, а потім бігла до ставків на зустріч з Антоніо, якого така моя готовність дуже тішила. Йому кортіло запитати в мене, чи бачилась я із сином Сарраторе. Я читала те німе запитання у нього в очах, але він не наважувався його озвучити, боявся, що я розгніваюся і позбавлю його коротких хвилин задоволення. Тож він міцно притискав мене до себе, щоб відчутти мою податливість і відігнати будь-які сумніви. У такі моменти він не міг повірити, що я можу його образити, зустрічаючись з іншим.

Він помилявся: насправді, незважаючи на почуття провини, я тільки те й робила, що думала про Ніно. Мені кортіло зустрітися з ним, розмовляти з ним, але водночас я цього боялася. Боялася, що він принизить мене своєю зверхністю. Боялася, що так чи інакше він може знову заговорити про причини, з яких мою статтю про сутичку з викладачем релігії не надрукували. Боялася, що передасть мені жорстокі слова критики з редакції. Я б цього не стерпіла. Блукаючи містом чи лежачи без сну в ліжку, я гостро переживала власну неспроможність, мені легше було думати, що мою статтю не надрукували лише через брак місця. Пом'якшити, приглушити. Але то було нелегко. Я не дотягувала до рівня Ніно, отож не могла бути поряд із ним, повернути його увагу своїми словами, висловлювати перед ним свої думки. І які там думки — ніяких! Краще покинути все, досить з мене книжок, оцінок і похвал! Я сподівалася, що все забудеться і вивітриться з голови поступово: знання, якими напхана моя голова, мови, живі й мертві, сама літературна італійська, якою я мимоволі тепер спілкувалася навіть з братами й сестрою. «Це Ліла

винна, — думала я, — що я втокмачила все це собі в голову. Треба і про неї забути. Ліла завжди добре знала, чого хоче, і домогалася свого. А я не хочу нічого, мені нічого не треба». Я сподівалася прокинутися одного ранку без бажань. «І як тільки моя голова спорожніє, — думала я, — тоді мені буде досить кохання Антоніо і своїх почуттів до нього».

Одного дня, повертаючись додому, я зустріла Пінуучу, сестру Стефано. Вона розповіла, що Ліла повернулася з весільної подорожі і влаштувала бучне свято з нагоди заручин зовиці з братом.

— То ви з Ріно заручилися? — запитала я, удаючи, що здивована новиною.

— Авжеж, — відповіла вона, сяючи від щастя, і показала мені обручку, яку подарував їй Ріно.

Пам'ятаю, як під час розмови з Пінуучою у мене в голові крутилася одна настирлива думка: Ліла влаштувала свято у своєму новому домі, а мене не запросила; ну, то це на краще, я рада, досить порівнювати себе з нею, не хочу більше її бачити! І лише після того, як усі подробиці заручин було сказано й переказано, я ніби між іншим запитала про свою подругу. Пінууча єхидно посміхнулася і відповіла усталеним висловом на діалекті: «*освоює науку*». Я не спитала, яку саме. А повернувшись додому, проспала решту дня.

Якось уранці я, як завжди, о сьомій вийшла з дому до школи, тобто вдала, що йду до школи. Я саме переходила через дорогу, коли побачила, як Ліла вийшла з кабріолета і рушила до нашого двору, навіть голови не повернувши, щоб попрощатися зі Стефано, який сидів за кермом. Вона була вишукано вдягнена, у великих сонцезахисних окулярах, хоч сонця ще не було. Мою увагу привернула блакитна хустка, що закривала її шию аж до вуст. Я роздратовано подумала, що то, можливо, якась нова мода: не як у Жаклін Кеннеді, а як у загадкової фатальної жінки, якою ми мріяли стати в дитинстві. І я пішла собі далі, не обізвавшись до неї.

Але, зробивши всього кілька кроків, я повернулася, сама не знаю чому. Моє серце калатало, мов навіжене, думки й почуття плуталися. Можливо, я хотіла, щоб вона сама сказала мені в обличчя, що нашій дружбі настав край. А може, я хотіла крикнути їй, що вирішила покинути навчання, теж вийти заміж, жити в Антоніо, з його матір'ю, братами й сестрою, мити сходи разом із божевільною Меліною. Я швидким кроком перейшла через двір, побачила, як вона заходить у

двері будинку, де жила свекруха. Зайшла і собі до під'їзду, того самого, у якому ми малими йшли до дона Акілле по ляльок. Покликала її, вона обернулася.

— Ти повернулася, — промовила я.

— Так.

— А чому до мене не прийшла?

— Не хотіла, щоб ти мене бачила.

— Іншим можна, а мені — ні?

— До інших мені байдуже, а до тебе — ні.

Я збентежено дивилась на неї. Що саме я не мала бачити? Я піднялася на кілька сходинок, що нас розділяли, обережно прибрала з її обличчя хустинку, зняла окуляри.

6

Зараз, розповідаючи про її весільну подорож, я ще раз прокручую в голові ті події, про які дізналася не лише з розповіді Ліли на сходах, а й пізніше з її зошитів. Я несправедливо обмовляла її, бо повірила, що вона легко погодилася на приниження, як почувалася приниженою я, коли Ніно вийшов із банкетної зали під час весілля. Я навмисне думала про неї погано, щоб зменшити біль втрати. Ось вона постає в моїй уяві: майже наприкінці свята Ліла в синьому капелюшку й світло-блакитному костюмі сіла у кабріолет. Її очі палали гнівом, і, щойно автівка від'їхала, вона накинулася на Стефано з найбруднішою лайкою та найобразливішими висловами, які тільки можна вигадати для чоловіка з нашого району.

Він незворушно вислухав усе зі своєю звичною натягнутою усмішкою, не зронивши жодного слова, і врешті вона замовкла. Але мовчання тривало недовго. Ліла заговорила знову, цього разу спокійно, хіба що важко дихаючи. Вона заявила, що не має жодного наміру залишатися в автівці ані хвилини, що їй гидко навіть дихати з ним одним повітрям, а тому хоче вийти з машини негайно. Стефано побачив, що її обличчя справді скривилося від відрази, але продовжував мовчки їхати далі, аж поки вона знову не почала кричати, вимагаючи, щоб він зупинився. Тоді він з'їхав на узбіччя, але коли Ліла

спробувала була відчинити дверцята, він міцно вхопив її за руку вище ліктя.

— А тепер послухай мене, — промовив він тихо, — на те, що сталося, є свої вагомі причини.

І він спокійно пояснив, як усе відбулося. Для того щоб не дати взуттєвій фабриці зачинитися ще до того, як вона по-справжньому запрацює, довелося увійти в долю із Сільвіо Соларою та його синами — єдиними, хто міг гарантувати не тільки розміщення взуття для продажу у найкращих крамницях міста, а й відкриття восени окремої крамниці на площі дей Мартірі, де продаватимуться лише моделі марки «Черулло».

— Та яке мені діло до твоїх справ?! — перебила його Ліла, намагаючись вирватися.

— Мої справи тепер і твої теж, ти — моя дружина.

— Я?! Я тепер для тебе ніхто, як і ти для мене! Відпусти руку!

Стефано відпустив.

— І батько з братом теж для тебе ніхто?

— Замовкни, ти не гідний навіть вимовляти їхні імена!

Та Стефано не замовкав. Він сказав, що угоду із Сільвіо Соларою захотів саме Фернандо, особисто. Сказав, що найбільше перепон цій угоді чинив Марчелло, бо дуже зловився на Лілу, на всю родину Черулло, а найбільше — на Пасквале, Антоніо та Енцо, що розстрожили його машину, та і йому самому дали чортів. Сказав, що то Ріно якось задобрив Марчелло, хоча йому знадобилося для цього чимало терпіння. Отож, коли Марчелло нарешті заявив, що за угоду хоче собі черевики, зроблені Лілою, Ріно погодився.

То була тяжка мить. Ліла відчула, як біль стиснув їй груди. Та все одно вона вигукнула:

— А ти, ти що зробив?

Стефано на якусь мить знітився.

— А що я мав робити? Сваритися з твоїм батьком? Довести до злиднів твою сім'ю? Спостерігати за тим, як розпалюється ворожнеча проти твоїх друзів? Втратити всі гроші, що я вклав у цю справу?

Та Лілі в його тоні та кожному слові вчувалося приховане почуття провини. Вона не дала йому навіть договорити, почала лупцювати кулаками по плечі, вигукуючи:

— Отже, ти теж погодився?! Узав черевики й віддав їх йому?!

Стефано незворушно спостерігав за нею, і лише коли вона знову спробувала відчинити дверцята, щоб утекти, промовив холодно: «Заспокойся!» Ліла різко обернулася: заспокоїтися після того, як він в усьому звинуватив її батька й брата; заспокоїтися після того, як вони троє повелися з нею, як із ганчіркою для миття підлоги? «А я не хочу заспокоюватися, — крикнула вона, — ти, засранцю, відвези мене негайно додому! Усе, що ти мені зараз розказав, маєш повторити у присутності тих двох покидьків!» І тільки промовивши на діалекті те «покидьків», вона усвідомила, що переступила межу стриманого, виваженого тону в стосунках із чоловіком. Через мить Стефано вдарив її своєю сильною рукою в обличчя — потужний ляпас, який видався їй вибухом правди. Вона скрикнула від несподіванки і від болю. Не вірячи сама собі, дивилася, як він заводить машину, а Стефано, уперше відтоді, як вони почали зустрічатися, заговорив не спокійним голосом, а тремтячим від хвилювання:

— Бачиш, до чого ти мене доводиш?! Ти хоч розумієш, що перегинаєш палицю?

— Ми все зробили неправильно, — пробурмотіла вона.

Але Стефано рішуче похитав головою, ніби не хотів навіть думати про таке, і прочитав їй цілу лекцію, погрозливу, повчальну, а частково — пафосну. Загалом сказав їй ось що:

— Ми все зробили правильно, Ліло, треба тільки дещо прояснити. Ти тепер більше не Черулло. Ти — синьйора Карраччі і повинна робити так, як я скажу. Я знаю, що ти далека від комерції і думаєш, що гроші для мене на землі валяються. Але це не так. Я повинен заробляти гроші щодня, я повинен вкладати їх туди, де вони можуть принести прибуток. Ти намалювала черевики, твої батько й брат уміють добре працювати, але ви втрюх не в змозі забезпечити мені прибуток. А от Солари — можуть. Тому послухай мене уважно: плювати я хотів на те, подобаються вони тобі чи ні. Мене самого верне від Марчелло; а коли він ще нишком поглядає на тебе, коли згадаю, що він про тебе патякав по району, то мені аж руки сверблять загнати йому ножа в живіт. Але якщо так треба буде для отримання прибутку, то він для мене стане найкращим другом. І знаєш чому? Бо якщо немає прибутку, то не буде і ось цієї автівки, і ось цього вбрання, ми втратимо наш дім з усім, що в ньому є, і тоді ти вже більше не будеш синьйорою, а наші діти ростимуть у злиднях. Отож спробуй ще хоч раз

сказати мені те, що сказала сьогодні, і я розіб'ю твоє біле личенько так, що ти більше із дому не вийдеш. Зрозуміло? Відповідай!

Ліла примружила очі, що враз перетворилися на дві вузькі щілини. Щока в неї стала червоно-бузковою, а решта обличчя блідою. Вона не відповіла.

7

До Амальфі вони прибули під вечір. Ні він, ні вона ні разу не були в готелі, а тому почувалися дуже ніяково. Особливо Стефано збентежив дещо іронічний тон адміністратора, і тому він мимоволі поведився скуто. А коли сам це помітив, то спробував приховати власне зніяковіння за різкою поведінкою. Від одного прохання показати документи в нього почервоніли вуха. Тим часом підійшов носильник — чоловік років п'ятдесяти з тонкими вусами — і хотів було взяти валізи, але Стефано його відштовхнув, наче злодія, потім передумав і дещо зверхньо вручив жменю монет, так і не скориставшись послугою. Ліла йшла слідом, коли він із валізами піднімався сходами. Вона розповіла мені, що тоді — сходинка за сходинкою — у неї вперше виникло відчуття, що по дорозі вона десь загубила того хлопця, з яким одружилася вранці, і тепер йшла з якимось незнайомцем. Невже Стефано насправді був таким гладким, з короткими й товстими ногами, довгими руками, побілілими кісточками на пальцях? Із ким вона назавжди зв'язала свою долю? На зміну тій люті, що охопила її в дорозі, прийшов страх.

Коли вони нарешті потрапили до свого номера, Стефано намагався поводитися привітно, як раніше, але був занадто втомлений і досі роздратований через ляпаса, якого йому довелося дати Лілі. Тому в його голосі відчувалася награність. Він похвалив кімнату — дуже простора! — і відчинив вікно, вийшов на балкон, покликав Лілу: іди сюди, поглянь, як сяє на сонці море, яке чисте повітря! Але вона злякано шукала вихід зі своєї пастки, а тому відсторонено похитала головою: їй, мовляв, холодно. Стефано відразу зачинив вікно і зауважив, що якщо вони збираються пройти і десь повечеряти, то краще одягти щось тепліше. Сказав, щоб Ліла взяла для нього жилет, ніби вони хтозна скільки часу живуть разом і вона добре знає, де і в

якій валізі шукати той жилет, як і свою кофту. Ліла, здавалося, послухалась, але насправді навіть не відкрила валізи, не дістала ані кофту, ані жилет. Вона відразу вийшла з номера, не бажаючи залишатися там ані хвилини. Він вийшов слідом, бурмочучи під ніс: «Я можу піти й так, але я за тебе хвилююся, щоб ти не застудилася».

Вони пішли гуляти по Амальфі: униз сходами спочатку до собору, потім — до фонтану. Стефано намагався якось її розважити, але веселити — то ніколи не було його коником. У нього краще виходили пафосні або повчальні промови дорослого чоловіка, який знає, чого хоче. Ліла майже весь час мовчала, і зрештою він обмежився тим, що лише вказував то на одне, то на інше, вигукуючи: «Поглянь!». Але її, що за інших обставин не пропустила б жодного камінця, зараз не цікавили ні краса звивистих вуличок, ні аромати садів, ні мистецтво та історія Амальфі, і ще менше — його голос, коли він без упину повторював, викликаючи роздратування: «Гарно, правда?»

Невдовзі Ліла почала тремтіти, не стільки від холоду, як від нервового збудження. Він це помітив і запропонував повернутися до готелю, навіть насмілювався видати щось на кшталт: «Там в обіймах і зігріємося». Але вона хотіла гуляти й гуляти, аж поки геть зморена не зайшла до якогось ресторану, навіть не запитавши згоди Стефано, хоча їсти їй зовсім не хотілося. Стефано терпляче пішов слідом.

Вони назамовляли купу всього, майже нічого не їли, зате випили багато вина. Він більше не міг стримуватися і запитав, чи вона досі сердиться. Ліла заперечно похитала головою, і то була правда. Почувши те запитання, вона сама собі здивувалася: у душі не лишилося навіть краплі образи на Солару, батька, брата, Стефано. За лічені години її мислення зовсім змінилося. Несподівано їй узагалі стало байдуже до черевиків; вона навіть не могла зрозуміти, чому так розлютилася, коли побачила їх на Марчелло. Тепер її жахала і мучила обручка, що виблискувала на її підмізинному пальці. Знову пригадався весь цей день: церква, вінчання, весілля. «Що я наробила, — думала вона, захмеліла від вина, — і що це за золоте кільце, що за блискучий нуль, у який я вставила палець?» Такий самий був на Стефано, виблискував на вкритому чорним волоссям пальці — «кошлаті пальці», так писалося у книжках. Вона пригадала його у купальному костюмі якось на морі. Довгий тулуб, великі колінні чашечки, схожі на перевернуті каструлі. У його образі не було жодної риси, яка б

викликала в неї хоч якесь захоплення. Він був істотою, з якою — вона це вже знала напевне! — її нічого не пов'язувало, але він сидів тут поруч — у піджаку й краватці, ворухив товстими губами, чухав м'ясисту мочку вуха і час від часу наколював виделкою їжу з її тарілки, щоб покуштувати. Він не мав нічого спільного з продавцем ковбас, що привернув її увагу, з амбітним, упевненим в собі, але разом з тим добре вихованим хлопцем, з нареченим, що був уранці в церкві. Хижа поблискували його білі-пребілі зуби, у темному отворі рота ворухився червоний язик; щось у ньому та навколо нього для Ліли ніби зламалося. У той час як вони сиділи за столом у ресторані серед метушливих офіціантів, уся послідовність подій, що привела її сюди, до Амальфі, видалася абсолютно нелогічною і водночас нестерпно реальною. І у той час, коли та невпізнанна істота підбадьорилася, із полегшенням вирішивши, що буря минула і дружина зрозуміла причини його вчинків і прийняла їх, у Ліли промайнула думка, чи не вкрати зі столу ніж, щоб потім засадити йому в горло в номері, як тільки він спробує її торкнутися.

Зрештою вона цього не зробила. Бо в тому ресторані, за тим столом, задурманена вином і своїм заміжжям — від сукні нареченої і до обручки, — вона вирішила для себе, що в усьому цьому немає ніякого сенсу, а тому і можливі претензії Стефано в сексуальному плані їй теж здавалися безглуздими, насамперед — для нього самого. Отож спершу вона поміркувала, як можна взяти ніж (накрити його серветкою, яку тримає на колінах, покласти серветку із загорнутим ножем знову на коліна, повернутися по сумку і непомітно впустити його всередину, а потім покласти серветку на місце), але врешті передумала. Ті гвинтики, які утримували разом її новий статус дружини, ресторан, Амальфі, здавалися їй такими ослабленими, що наприкінці вечері вона майже не чула голосу Стефано: у неї гуділо у вухах від безладної суміші звуків докільля, власних думок і внутрішніх голосів.

Дорогою до готелю Стефано став говорити їй про позитивні риси Солар. Мовляв, вони знають потрібних людей з мерії, зв'язаних з ватажками Зірки й Корони, із членами ІСР[2]. Йому подобалося отак просторікувати, ніби він і справді розуміє щось у справах Солар; він багатозначно проголосив тоном бувалого чоловіка: «Політика — брудна справа, але якщо хочеш заробити, то без неї ніяк не обійтись».

Лілі спали на думку ті розмови, які вона колись вела з Пасквале, а також те, про що вони говорили зі Стефано, коли тільки почали зустрічатися: їхній план відокремитися від батьків, насильства, брехні й жорстокості минулого. Вона подумала: «Так, він погоджувався, але зовсім мене не слухав. Із ким я розмовляла?! Я зовсім не знаю цього чоловіка, не знаю, хто він такий!»

Та все ж, коли він узяв її за руку і шепнув на вушко, що кохає, вона не відсторонилася. Мабуть, вирішила приспати його увагу, вдати, що все добре, що вони — звичайні закохані молодята, щоб завдати більшого удару пізніше в готелі і заявити з усією відразою, яку відчувала в душі: «Для мене лягати у ліжко з носильником готелю, у якого теж пальці пожовтіли від цигарок, чи з тобою — однаково бридко». А може, — мені це здається ближчим до істини, — вона була занадто перелякана, а тому відкладала будь-які дії.

Щойно вони повернулися до свого номера, Стефано спробував її поцілувати, але вона ухилилася. Із серйозним виглядом відкрила валізу, дістала звідти свою нічну сорочку, простягла піжаму чоловікові, який від цього вияву уваги задоволено всміхнувся і знову спробував пригорнути її до себе. Але Ліла зачинилась у ванній.

Залишившись сама, довго тримала обличчя під струменем холодної води, щоб змити з себе хміль та перекручене сприйняття реальності. Та їй не вдалося: навпаки, у неї ще більше посилювалося відчуття, що її рухам не вистачає координат. «Що я кою?» — крутилося в неї в голові. Можна було, звичайно, просидіти тут усю ніч. Але потім що?

Вона пошкодувала, що не взяла ніж. Їй навіть на якусь мить здалося, що вона його таки взяла, але згодом усвідомила, що ні. Вона всілася на край ванни, мимоволі порівняла її із тією, що в їхньому новому домі, подумала, що їхня набагато краща. І її рушники теж значно якісніші. Її, їхні? Кому насправді належали рушники, ванна, усе? Її роздратовала думка, що володіння всіма тими гарними новими речами гарантовано їй прізвищем чоловіка, який чекає на неї по той бік дверей. Власність Карраччі, і вона теж була власністю Карраччі. Стефано постукав у двері.

— Що ти там робиш? Усе гаразд?

Вона не відповіла.

Чоловік зачекав ще трохи, згодом постукав знову. Оскільки не було жодної реакції, він нервово посмикав за ручку і промовив удавано

жартівливим тоном:

— Мені що, виламати двері?

Ліла не сумнівалася, що він на це здатний: той незнайомець, що чекав на неї по той бік дверей, був здатним на все. «Та і я сама, — спало їй на думку, — теж здатна на все». Вона роздягнулася, помилася, одягла нічну сорочку з ненавистю до себе за ту ретельність, з якою сама ж вибирала її кілька місяців тому. Стефано (уже навіть його ім'я не відповідало манерам і почуттям, побаченим та пережитим протягом останніх годин) сидів у піжамі на спинці ліжка і скочив на ноги, щойно вона вийшла.

— Довго ж ти чепурилася!

— Скільки треба було.

— Яка ти гарна!

— Я втомилася, хочу спати.

— Потім виспимось.

— Ні, зараз. Ти — на своєму боці, а я — на своєму.

— Добре-добре, ходи сюди.

— Я серйозно тобі кажу.

— І я теж.

Стефано гигикнув, спробував ухопити її за руку. Вона відсахнулася, і він спохмурнів.

— Що з тобою?

Ліла завагалася. Вона спробувала підшукати відповідні слова, промовила тихо:

— Я тебе не хочу.

Стефано зачудовано покрутив головою, ніби ті чотири слова були сказані якоюсь незнайомою йому мовою. Пробурмотів, що чекав на цю мить уже так давно, день і ніч. «Будь ласка, — почав умовляти він і, зі зніченою усмішкою, майже у відчаї вказав рукою на бордові піжамні штани, — бачиш, що зі мною робиться від одного лише погляду на тебе?» Вона мимоволі глянула йому нижче пояса, не втрималась від відражливої гримаси і одразу відвела очі.

Тут Стефано зрозумів, що вона зараз знову зачиниться у ванній, звір'ячим рухом ухопив її за талію, підняв і кинув на ліжко. Що відбувалося? Було ясно, що він не хотів її розуміти. Йому здавалося, що тоді, у ресторані, вони помирилися, і тепер він думав: «Чому Ліла

так поводитьсья? Бо ще зовсім юна?» Тож він ліг поряд, сміючись і намагаючись її заспокоїти:

— Це чудово, — сказав він, — не бійся. Я тебе дуже кохаю, більше, ніж матір і сестру.

Але це не спрацювало, вона вже намагалася підвестися, щоб утекти. Як же складно мати справу з цією дівчиною: її «так» означає «ні», а «ні» значить «так»! Стефано пробурчав: «Годі вже капризувати!» І спробував було знову її вхопити, але вона відбрикувалася. Тож він взяв її за зап'ястя і міцно притис до ліжка.

— Ти казала, що маємо зачекати, і я чекав, — мовив він, — хоча бути поряд із тобою і не мати змоги навіть пальцем торкнутися мені було нелегко, я змучився. Але тепер, коли ми вже одружені, припини ці витребеньки і поведься добре.

Він нахилився, щоб поцілувати її в губи, але вона відчайдушно відхиляла голову то праворуч, то ліворуч, пручалася, викручувалася, повторюючи:

— Відпусти мене, я тебе не хочу! Я тебе не хочу, не хочу!

Тоді в голосі Стефано мимоволі з'явилися металеві нотки:

— Не мороч мені яйця, Ліно!

Він повторив цю фразу двічі чи тричі, дедалі голосніше, ніби щоб краще усвідомити наказ, що лунав звідкись іздалеку, можливо, з тих часів, коли його ще на світі не було. Наказ був такий: поведься як чоловік, Сте', або ти зламаєш її зараз, або тобі цього вже ніколи не вдасться; твоя дружина мусить відразу втямити, що вона жінка, а ти — чоловік, отже, має бути слухняною. А Ліла, чуючи те його «не мороч мені яйця, не мороч мені яйця, не мороч мені яйця», бачачи його важке, широке тіло над своїм пласким животом, його напружений член, який напинав тканину піжами, ніби стрижень — намет, пригадала, як багато років тому він хотів ухопити її за язика і проколоти його булавкою через те, що вона посміла принизити Альфонсо під час шкільних змагань. Отже, Стефано ніколи не було. Вона раптом усвідомила: це завжди був старший син дона Акілле. І та несподівана, мов відрижка, думка викрила на обличчі її чоловіка риси, які до цього ретельно ховалися десь у крові, на клітинному рівні, але були там завжди, чекаючи слушної години. Так-так, щоб подобатися мешканцям району, щоб подобатися їй, Стефано вдавав із себе іншого: риси його обличчя пом'якшали від удаваної ввічливості, погляд

подобрішав, голос перейшов на стриманий, приємний тембр, пальці, руки — усе тіло призвичаїлося стримувати приховану силу. Але тепер та оболонка, у якій вона втримувалася так довго, затріщала, і Лілу охопив дитячий жах, ще більший за той, який ми з нею пережили, спустившись разом до підвалу у пошуках наших ляльок. Дон Акілле відроджувався із бруду району, живлячись плоттю власного сина. Батько продирався крізь його шкіру, змінював його погляд, виривався назовні з його тіла. І ось він уже тут: розриває їй сорочку, оголює груди, несамовито мне їх руками, нахиляється й кусає її за соски. А коли вона, — як то їй завжди вдавалося, — зуміла приборкати страх і спробувала скинути його з себе, щосили вхопивши його за волосся і вкусивши до крові, він на мить відхилився, упіймав її за руки, притис їх товстими зігнутими в колінах ногами і промовив зневажливо: «Що ти робиш, лежи сумирно! Ти тоненька, мов очеретина, якщо захочу — розламаю на друзки!» Та Ліла не заспокоїлася, знову намагалася вкусити його, вигнулася дугою, щоб вивільнитися з-під його важкого тіла. Марно! Тепер руки в нього були вільні, він нахилився і кінчиками пальців легенько бив її по обличчю, примовляючи: «Хочеш поглянути, який він великий, так? Скажи, що хочеш!» Урешті витягнув зі штанів свій товстий член — він здався їй якоюсь бридкою лялькою без рук і без ніг, що нависала й хиталася над нею, ніби намагаючись відірватися від ще більшої ляльки, яка хрипко примовляла: «Зараз я дам тобі його спробувати, Ліно. Поглянь, який красень! Такого більше ні в кого нема!» А оскільки вона і далі опиралася, він зацідив їй два ляпаси — спершу долонею, потім ребром долоні. Удари виявилися такої сили, що Лілі стало ясно: якщо вона й надалі пручатиметься, він точно її вб'є — не він, так дон Акілле. Адже його боялися всі в районі саме тому, що він запросто міг кинути когось об стовбур дерева або об стіну. І вона припинила боротьбу, забулася у своєму страхові, куди не досягали звуки, а він у цей час стягував з неї нічну сорочку і шепотів на вухо: «Ти навіть уявити собі не можеш, як я тебе кохаю. Але скоро ти зрозумієш. Уже завтра сама прийдеш мене просити, щоб я з тобою покохався, як оце зараз. Благатимеш мене на колінах, а я скажу тобі: добре, але тільки якщо будеш слухняною. І ти будеш слухняною!»

Коли після кількох незграбних спроб він із неймовірною жорстокістю увійшов у неї, Ліла вже була непритомна. Ніч, кімнату, ліжку, його поцілунки, руки на її тілі, будь-які відчуття поглинуло

єдине почуття: ненависть до Стефано Карраччі, якого вона ненавиділа що було сил, ненавиділа вагу його тіла на собі, ненавиділа його ім'я та прізвище.

8

До району вони повернулися через чотири дні. Того самого вечора Стефано запросив тестя із тещею та свояка до нової оселі. Більш запобігливим, аніж зазвичай, тоном він попросив Фернандо, щоб той розказав Лілі, як усе відбулося між ними та Сільвіо Соларою. Фернандо крізь зуби невдоволено підтвердив доньці слова Стефано. Відразу по тому Карраччі звернувся до Ріно з проханням пояснити, чому вони врешті за загальною згодою, хоча й неохоче, вирішили віддати Марчелло ті черевики, які він так хотів. Ріно повчальним тоном заявив: «У деяких ситуаціях немає іншого виходу». А потім одразу перескочив на ту халепу, в яку загнали себе Пасквале, Антоніо й Енцо, напавши на братів Солар і розбивши їхню машину.

— І знаєш, хто ризикував найбільше? — сказав він, нахилившись до сестри і поступово підвищуючи голос, — вони, твої друзки, борці за справедливість! Марчелло їх упізнав і утокмачив собі, що то ти їх підіслала. Що нам зі Стефано було робити? Хіба ти хотіла б, щоб тим трьом придуркам надавали палицями втричі більше, аніж надавали вони? Хотіла б, щоб їх покалічили?! І зрештою — через що? Через пару черевиків сорок третього розміру, які твій чоловік навіть узутти не може, бо вони йому замалі і промокають у дощ? Ми примирили всіх, а ті черевики, оскільки Марчелло так кортіло їх мати, урешті віддали йому.

Слова, слова... Ними за бажання можна гори звернути, але й горя наробити чимало. Ліла ніколи не лізла за словом у кишеню, та цього разу, усупереч очікуванню, промовчала. Зітхнувши з полегшенням, Ріно ехидним тоном нагадав, що вона сама змалечку вбивала йому в голову, що їм треба розбагатіти. «Так от, — промовив він, сміючись, — не заважай нам багатіти, ускладнюючи життя, яке вже й без тебе досить складне».

Саме тоді — на подив хазяйки дому, але не решти присутніх — подзвонили у двері, і до квартири зайшли Пінучча, Альфонсо та їхня

мати Марія із повною тацею свіжих тістечок, щойно спечених власноруч Спаньйоло, кондитером Солар.

Спершу здалося, що таким чином вони вирішили привітати молодят із поверненням з весільної подорожі. Стефано саме показував гостям світлини з весілля, які напередодні забрав у фотографа. «А на відео доведеться зачекати ще кілька днів», — пояснив він присутнім. Але швидко стало зрозуміло, що весілля Стефано й Ліли — то вже давно минула справа; тістечками святкували нове щастя: заручини Ріно й Пінуччі. Попередня напруга послабилася. Жорсткі нотки, що лунали в голосі Ріно кілька хвилин тому, змінилися на ніжні тони на діалекті, завуальовані вульгарні пропозиції, натяки відразу ж відсвяткувати заручини в цій гарній оселі сестри. Потім театральним жестом він дістав із кишені пакунок. У тому пакунку, коли з нього зняли паперову обгортку, виявився темний круглий футляр; а в темному круглому футлярі сяяла обручка з діамантами.

9

Ліла саме перебувала не в найкращому стані, коли я на сходах у будинку її свекрухи зняла з неї сонцезахисні окуляри і розв'язала хустинку на шиї. Шкіра навколо ока мала синьо-жовтуватий колір, а на місці нижньої губи я побачила синю пляму з полум'яно-червоними розводами.

Родичам і друзям вона сказала, що одного сонячного дня послизнулась і впала на скелястому березі в Амальфі, коли вони з чоловіком вирішили проїхатися на човні до пляжу. Ліла виголосила цю брехню іронічним тоном під час святкового обіду з нагоди заручин брата і Пінуччі, і всі так само іронічно зробили вигляд, що їй повірили, особливо жінки, яким добре було відомо, що саме і як слід казати після того, як кохані чоловіки лупцювали їх від душі. Крім того, у районі не було тих (особливо серед жінок!), хто б не вважав, що Ліла заслуговує доброго прочухана. Отож ті сліди побоїв ні в кого не викликали обурення. Навпаки, Стефано почали любити й поважати ще більше: ось хто вміє поводитися, як годиться справжньому чоловікові!

А от у мене, щойно я побачила її в такому жалюгідному стані, аж серце стиснулося в грудях. Я міцно її обняла. Коли вона сказала, що не

прийшла до мене, бо не хотіла, щоб я побачила її такою, у мене сльози навернулися на очі. Розповідь про її медовий місяць, як його називали у фотороманах, попри небагатослівність і майже прохолодність, мене розсердила і викликала страждання. Хоч мушу визнати: десь у глибину моєї душі закралося ледь відчутне задоволення. Я раділа, що тепер Лілі потрібна моя допомога, а можливо і захист. Мене розчулило те визнання вразливості не перед мешканцями району, а переді мною. Я відчула, як та відстань, що до цього віддаляла нас одна від одної, знову вмить скоротилася. У мене виникло непереборне бажання повідомити Лілі, що я вирішила покинути навчання, що від нього не було ніякого толку, а я не мала здібностей.

Але в ту мить її покликала свекруха, перехилившись через поруччя верхнього поверху. Ліла заспішила, почала швиденько прощатися, сказала, що Стефано її обдунив і що він був точно як його батько.

— Пам'ятаєш, як колись дон Акілле дав нам грошей за ляльок? — запитала вона в мене.

— Так.

— Ми не повинні були їх брати.

— Але ж ми купили за них «Маленьких жінок»!

— Ми вчинили погано. Відтоді я все робила не так, як треба.

У її голосі не було злості, лише сум. Потім вона знову наділа окуляри, зав'язала на шії хустинку. Мене потішило оте її «ми» (ми не повинні були, ми вчинили), але дратував різкий перехід до «я»: я все робила не так. «Ми, — кортіло мені виправити її, — ми разом!» Але я цього не зробила. Мені здалося, що вона таким чином намагається призвичаїтися до свого нового становища, відчайдушно шукає, за що зачепитися, щоб упоратись якнайкраще. Перш ніж рушити нагору сходами, вона запитала:

— Хочеш прийти до мене додому, щоб повчитися?

— Коли?

— Сьогодні після обіду, завтра, щодня.

— Стефано буде незадоволений.

— Якщо він — господар, то я — дружина господаря.

— Не знаю, Ліло.

— Я виділю тобі окрему кімнату, зачинишся в ній.

— Навіщо це все?

Вона стенула плечима:

— Щоб знати, що ти поряд.

Я не відповіла ні «так», ні «ні». Пішла собі блукати містом, як завжди. Ліла була впевнена, що я і надалі вчилася. Вона звикла бачити мене своєю подругою в окулярах і з прищами, яка повсякчас скніє над книжками; їй навіть на думку не спадало, що я можу змінитися. Але я хотіла позбутися того образу. Мені здавалося, що приниження, якого завдала мені неопублікована стаття, довело мою неспроможність. Ніно, хоч він теж народився і виріс у злиденному кварталі нашого району, як я і Ліла, умів отримувати від навчання особисту користь, а я — ні. Отже, досить марних сподівань, досить чіплятися за науку. Слід прийняти власну долю, як то вже давно зробили Кармела, Ада, Джильйола, навіть Ліла по-своєму. Я не пішла до неї ні того дня, ні наступного, продовжувала прогулювати навчання, сердилася сама на себе.

Якось уранці я гуляла неподалік від ліцею, на Ветеринарській, що за ботанічним садом. Міркувала про те, що напередодні сказав Антоніо. Він сподівався, що його не заберуть в армію, бо він єдиний син у матері-вдови, єдиний годувальник у родині. Мав намір попросити у свого роботодавця в майстерні підвищення зарплатні, відкласти трохи грошей, щоб узяти в оренду бензозаправку на трасі. Ми б одружилися, я допомагала б йому управляти заправкою. Отаке просте й зрозуміле життя, моя мати його б схвалила. «Не можу я завжди робити так, як того хоче Ліла», — сказала я про себе. Але як важко було позбутися амбіцій, пов'язаних із навчанням! Ноги самі понесли мене до ліцею саме в той час, коли закінчувалися уроки. Я побоювалася, що мене можуть побачити викладачі, але водночас усвідомлювала, що хочу, щоб вони мене побачили. Мені кортіло, щоб мене помітили раз і назавжди не як ученицю-відмінницю або щоб ухопили за вухо і змусили знову вчитися.

Почали виходити перші учні. Я почула, що мене хтось покликав. То був Альфонсо. Він чекав на Марізу, але вона запізнювалася.

— То ви тепер зустрічаєтесь? — запитала я в нього насмішкливо.

— Та ні, то вона собі таке втокмачила.

— Брехун!

— Це ти брехуха! Казала, що хворієш, а сама — погляньте-но! — цвіте і пахне! Гальяні повсякчас питає про тебе, я сказав, що в тебе висока температура.

— Так і є!

— Авжеж! Воно й видно!

Він тримав під пахвою кілька книжок, перев'язаних гумовою стрічкою. Його обличчя мало змарнілий вигляд після напруженого навчання. Невже у тілі Альфонсо, незважаючи на його вразливість і доброту, теж ховався дон Акілле, його батько? Невже батьки ніколи не вмирають і їхні діти попри все змушені тримати їх у собі? Отже, з мене теж колись вигулькне моя мати зі своєю кульгавою ходою, як невідворотна доля?

Я запитала в нього:

— Ти бачив, що твій брат зробив з Лілою?

Альфонсо знітився:

— Так.

— І ти йому нічого не кажеш?

— Треба знати, що Ліла йому зробила.

— А ти міг би скоїти таке з Марізою?

Він ніяково усміхнувся:

— Ні.

— Ти впевнений?

— Так.

— Чому?

— Тому що я знаю тебе, ми з тобою спілкуємося, разом навчаємося.

Спочатку я не второпала, до чого тут оте «я знаю тебе, ми з тобою спілкуємося, разом навчаємося». Аж раптом я побачила Марізу в кінці вулиці, вона бігла, бо запізнювалася.

— Он твоя дівчина, — промовила я.

Він навіть не обернувся, стенив плечима, пробурмотів:

— Прошу тебе, повертайся до ліцею.

— Я нездужаю, — відрубала я і пішла геть.

Мені не хотілося навіть вітатися з сестрою Ніно, будь-яка згадка про нього мене бентежила. А от туманні слова Альфонсо мене потішили, дорогою я ще раз прокрутила їх у голові. Він сказав, що нізащо б не підняв руку на майбутню дружину, тому що знав мене, тому що ми з ним спілкувалися, сиділи за однією партою. Він висловився із беззахисною щирістю, не боячись наділити мене здатністю якось впливати на його — хлопця! — поведінку і вчинки. Я

була вдячна йому за цей незграбно висловлений натяк, що мене порадував і змусив замислитися. Коли впевненість у чомусь і так уже нетривка, досить якоїсь дрібниці, щоб її зруйнувати. Наступного дня я підробила підпис матері на записці про власне нездужання і повернулася до ліцею. Того вечора на ставках, обіймаючи Антонію, щоб зігрітися, я пообіцяла йому: закінчу навчальний рік, і ми одружимося.

10

Нелегко було мені надолужити пропущене, особливо з точних наук, а тому довелося рідше бачитися з Антонію. Інколи я відмовляла йому в зустрічі, бо треба було вчитися. Він ображався, занепокоєно допитувався:

- Щось не так?
- У мене купа уроків.
- Чому це їх зненацька так побільшало?
- Їх завжди було багато.
- Останнім часом у тебе їх зовсім не було.
- Так сталося.
- Що ти від мене приховуєш, Лену?
- Нічого.
- Ти мене досі кохаєш?

Я намагалася заспокоїти його, час минав швидко, і я поверталася додому зла на себе, бо треба було вчитися.

Антонію мучила одна й та сама нав'язлива думка: моє ставлення до сина Сарраторе. Його непокоїло, що я з ним розмовляю чи навіть бачуся. Звичайно, щоб не хвилювати його зайвий раз, я приховувала, що повсякчас зіштовхувалася з Ніно, заходячи до ліцею, після уроків, під час перерви у коридорі. Між нами нічого такого не відбувалося: ми ледь помітно кивали одне одному і йшли собі далі, кожен у своїх справах. Я запросто могла розповісти про це своєму хлопцеві, якби він був більш розважливим. Але Антонію таким не був, та й сама я розважливістю не відзначалася. Хоча Ніно не виявляв до мене жодного інтересу, уже від одного його вигляду я сиділа на уроках замріяна. Сама лише думка, що він сидить у сусідньому класі — справжній, у

КУПИТИ